

Aloite asiakasmaksu-uudistuksen toteuttamiseksi Pirkanmaan hyvinvointialueella

SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry:n mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista suurin osa kasautuu pienelle osalle väestöstä. Tätä kasautumista kuvaa se, että kymmenesosa asiakkaista maksaa noin puolet kaikista tasasuuruista maksuista. Paljon sairastavat ja heikkokuntoiset, jotka usein kuuluvat pienituloisten joukkoon, maksavat suuren osan asiakasmaksuista. Vaikka osa maksuista on tulosidonnaisia, pienituloiset maksavat niitä kuitenkin enemmän suhteessa tuloihinsa. Katastrofaaliset maksut (vähintään 40 % tuloista) koskettavat etenkin iäkkäitä ja pienituloisia.

THL raportoi vuonna 2022 korkeiden asiakasmaksujen haitanneen palveluiden saamista noin kolmasosalla terveyspalveluiden ja lähes puolella sosiaalipalveluiden käyttäjistä. THL:n *Terve Suomi* -tutkimuksen mukaan joka viides aikuinen on joutunut tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä rahanpuutteen vuoksi. Vuonna 2023 ulosottoon joutui yli 400 000 sote-palveluista perittävää asiakasmaksua, kaksinkertaisesti vuoteen 2011 verrattuna.

Perusturvaetuudet, kuten työmarkkinatuki, sairaus- ja vanhempainpäivärahat sekä takuu- ja kansaneläke, ovat jääneet jälkeen yleisestä hintakehityksestä, ja elinkustannusten nousu on laskenut niiden varassa olevien ihmisten ostovoimaa rajusti. Kuluvalla hallituskaudella monien etuuksien myöntämiskriteereitä on myös kiristetty tavalla, joka heikentää pienituloisimpien toimeentuloa ja kohdistuu erityisesti lapsiperheisiin. Lähitulevaisuudessa on odotettavissa muutoksia, jotka lisäävät pienituloisten taloudellista rasitetta entisestään. Terveystenhuollon toimipisteiden vähentäminen johtaa siihen, että monet kaupunkikeskusten ulkopuolella asuvat asiakkaat maksavat aiempaa enemmän matkoistaan palveluiden piiriin, mikä nostaa hoitoon hakeutumisen kynnystä ja kustannuksia. Lisäksi Suomen hallitus suunnittelee perusterveydenhuollon maksuja korotettavan 22,5 prosentilla ja erikoissairaanhoidon maksuja jopa 45 prosentilla. 762 euron maksukatto rajoittaa maksurasitetta paljon palveluita tarvitsevien kohdalla, mutta on lähtökohtaisesti korkea pienituloisille. Kaikki palvelumaksut eivät myöskään kerrytä maksukattoon.

Osaan asiakasmaksuista on mahdollista saada vapautus tai huojennus, mutta käytännöt hyvinvointialueilla ovat vaihtelevia. Usein maksuvapautuksen tai -huojennuksen hakeminen on myös todella monimutkaista, ja pahimmillaan tarvittavien liitteiden hankkiminen ja toimittaminen on kallista jo itsessään. Osaamista tai voimavaroja hakemusten tekoon ei välttämättä ole.

Ei ole yksiselitteistä, että mahdollisimman suurten asiakasmaksujen periminen toisi hyvinvointialueelle maksimaaliset tuotot. Laskutuksesta, maksujen käsittelystä ja perintäprosesseista syntyy mm. materiaali- ja henkilöstökuluja. Lisäksi hoitoon hakeutumista pitkittäneiden henkilöiden hoito on usein vaativampaa ja siksi kalliimpaa kuin hoito, jota annetaan varhaisessa vaiheessa. Hyvinvointialueella onkin tavoite siirtää palveluiden painopistettä ennaltaehkäiseviin palveluihin ja perusterveydenhoitoon erikoissairaanhoidon kustannusten vähentämiseksi. Asiakasmaksukäytäntöjen tulisi myös palvella tätä tavoitetta.

Näistä syistä hyvinvointialueen asiakasmaksupolitiikkaa tulisikin nyt tarkastella toiminnallisista lähtökohdista. Asiakasmaksupolitiikassa olisi syytä painottaa asukkaiden perusoikeuksien ja oikea-aikaisen hoidon toteutumista sekä hyvinvointialueen toimintojen tehokasta ja tarkoituksenmukaista järjestämistä.

Myös Suomen hallitus kannustaa hyvinvointialueita vapauttamaan pienituloiset asiakasmaksuista. Turhan byrokratian vähentämiseksi hyvinvointialueiden tulisi vähintään jättää maksut perimättä ihmisiltä, joilla ei ole tosiasiallisesti varaa maksaa palveluista ja joiden laskut päätyisivät ulosottoon, entisestään heikentäen heidän taloudellista liikkumavaraansa. Tällaisia henkilöitä ovat usein esimerkiksi perusturvaetuksia saavat ihmiset ja pienituloiset ikäihmiset.

Soste ry on esittänyt, että tasasuuruista terveydenhuollon maksuja tulisi huoventaa kaikilla hyvinvointialueilla. Hyvinvointialueiden tulisi myös edistää Kela-yhteistyötä, jotta esimerkiksi toimeentulotukea saavien ei tarvitsisi lähettää samoja tietoja sekä Kelalle, mikä lisää käsittelykuluja ja byrokratiaa niin tukea hakevien kuin sitä myöntävienkin päässä.

Pirkanmaalla on suurimpana hyvinvointialueena mahdollisuus kehittää toimiva asiakasmaksumalli, josta muut alueet voisivat katsoa esimerkkiä. Tällä hetkellä monella muulla hyvinvointialueella on kuitenkin käytössä maksuvapautuslinjauksia, jollaisia Pirha ei ole toistaiseksi hyödyntänyt.

Vasemmistoliiton valtuustoryhmä yhdessä muiden allekirjoittaneiden kanssa esittää, että Pirkanmaan alueella toteutetaan asiakasmaksu-uudistus, joka tähtää ensinnä siihen, etteivät asiakasmaksut muodostuisi yhdenkään pirkanmaalaisen kohdalla hoitoon hakeutumisen esteeksi tai kohtuuttomaksi taloudelliseksi rasitteeksi; toiseksi siihen, että maksuvapautusten ja -huojennusten hakeminen olisi saavutettavaa ja yhdenvertaisesti mahdollista kaikille niitä tarvitseville; ja kolmanneksi siihen, ettei laskutus- ja perintäprosesseista aiheutuisi hyvinvointialueelle ylimääräisiä kustannuksia. Kannustamme keräämään uudistuksen kannalta tarpeellista tietoa palveluiden käyttäjiltä.

Asiakasmaksupolitiikkaa voitaisiin nämä tavoitteet silmällä pitäen kehittää monilla tavoilla, jotka ehkäisisivät syrjäytymistä, tukisivat väestöllisten terveyserojen kaventamista sekä madaltaisivat kynnyksiä hakeutua tarpeellisten palveluiden piiriin ajoissa. Näin toimiminen edistäisi myös sosiaali- ja terveydenhuollolle asetettujen valtakunnallisten tavoitteiden saavuttamista ja palveluiden painopisteen siirtoa erikoissairaanhoidosta perusterveydenhoitoon.

Ehdotamme edellä sanotun pohjalta esimerkiksi seuraavien ratkaisuvaihtoehtojen selvittämistä:

- mahdollisuus hakea maksuvapautusta tai -huojennusta kaikista tasasuuruista maksuista
- maksuvapautuksen automatisointi tai myöntäminen käynnin yhteydessä tai etukäteen, jos henkilöllä on oikeus toimeentulotukeen (ts. jätetään laskuttamatta); maksuvapautusten myöntäminen henkilöille toimeentulotukihakemuksen tai -päätöksen perusteella
- maksuvapautusten tai -huojennusten myöntäminen velkajärjestelyissä oleville henkilöille määräajaksi, esim. maksujärjestelyn voimassaolon päättymiseen saakka

- mahdollisuus hakea maksuvapautusta tai -huojennusta yli 30+7 päivää vanhoihin laskuihin, mikäli viivästys johtuu terveydentilasta tai asiakkaasta riippumattomista syistä
- mahdollisuus maksujärjestelyihin tai maksuvapautusten hakemiseen niissä tapauksissa, kun laskutus on myöhästynyt johtuen hyvinvointialueen omasta toiminnasta
- maksuvapautuskriteerien löyhentäminen perheellisten pienituloisten kohdalla lasten ylisukupolvisen huono-osaisuuden ehkäisemiseksi; esimerkiksi maksuvapautusten myöntäminen hakemuksesta huoltajille, joiden kotitalouteen maksetaan asumistukea
- maksuvapautusten myöntäminen määräajaksi eteenpäin tai toistaiseksi, mikäli pienituloisen henkilön taloudellisessa kokonaistilanteessa ei voida odottaa tapahtuvan muutosta (esim. eläkeläiset)
- maksuvapautusten ja -huojennusten hakuohjeiden selkiyttäminen, avoin viestintä myöntämiskriteereistä ja -käytännöistä, sekä asiakkaiden informointi mahdollisuudesta saada sosiaalitoimesta apua maksuvapautusten hakemiseen
- maksuvapautuspäätökseen tarvittavien tietojen tai liitteiden hakeminen muilta viranomaisilta asiakkaan suostumuksella
- viranomaisyhteistyön kehittäminen asiakkaan taloudellisen tilanteen selvittämiseksi ja paperityön vähentämiseksi sekä hakuprosessien automatisoimiseksi

Lisätietoa aiheesta:

<https://www.soste.fi/vaikuttaminen/toimeentulo/asiakasmaksut-sairastamisen-kustannukset-ektivat-saa-olla-hoidon-ja-hoivan-este/>

Tampereella 09.09.2024
Vasemmistoliiton valtuustoryhmä
Muut allekirjoittaneet

Kukka Kunnari
Milka Hanhela
Anne Nyman
Mikko Aaltonen
Leena Saarela
Jouni Sirén
Mervi Veijola
Anna Kontula
Sinikka Torkkola
Pekka Järvinen
Ulla Kampman

Joni Kunnari
Teijo Kaleva

Jiri Suomela
Pertti Jussis

R-Sandhi

Ella Väin

Ulla KIMMO HOLMA
Pirkko Taneli
Leena Korkkela
Riitta Elise Riitta Oksanen
Tanja TARU TAVANEN
Hanna Leine
Kirsi KANNAN
Roopo Lehto
Jouko Mustakallio
Jouko
Oja Hapalaaho
Julia Sangerro (vohr.)
ALEXANDROVSKI ATANAS
Ilmari Nuutinen
Jenni Jokinen

Tuula Petäjä-Hall
TUOLA PETÄJÄ-HALL

Matti Järvi
MATTI JÄRVI

Sari Tamm
SARI TAMM

[Faint, illegible handwritten notes and signatures]

[Faint, illegible handwritten notes and signatures]